

„Polonika XVI–XVIII-wieczne ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu – opracowanie, digitalizacja i upublicznienie w sieci”

Tekst: Diana Codogni-Łańcucka, Marcin Szala

Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu posiada jeden z najbogatszych zbiorów starych druków w skali całej Europy. W kolekcji tej zgromadzonych jest około 10.000 poloników - dzieł w języku polskim i związanych z Polską. Wśród nich jest wiele druków nieuwzględnianych dotąd w Bibliografii Staropolskiej Karola Estreichera i jej uzupełnieniach oraz w ogólnie dostępnych bazach danych, a zwłaszcza w centralnym katalogu zbiorów polskich bibliotek naukowych ([NUKAT](#)). Przeprowadzony w terminie 02.11.2023–01.11.2024. projekt „Polonika XVI-XVIII-wieczne ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu – opracowanie, digitalizacja i upublicznienie w sieci”, finansowany przez ówczesne Ministerstwo Edukacji i Nauki, miał na celu całościowe opracowanie, digitalizację i upublicznienie w Bibliotece Cyfrowej UWr wybranych 500 rzadkich druków ze wspomnianego zasobu.

W ramach projektu wszystkie druki zostały opracowane w Centralnym Katalogu NUKAT oraz w bazie lokalnej [katalogu OPAC Biblioteki Uniwersyteckiej](#) (wraz z informacjami o oprawach i proveniencjach), zdigitalizowane w całości lub w zakresie stron kluczowych pozwalających na identyfikację edycji oraz opracowane i opublikowane w Bibliotece Cyfrowej UWr (<https://www.bibliotekacyfrowa.pl>). W trakcie digitalizacji szczególny nacisk położono na dokumentację opraw i znaków proveniencyjnych.

Pod uwagę brane były polonika w szerokim sensie, a więc spełniające kryterium terytorialne, językowe, etniczne i treściowe (książki drukowane na ziemiach polskich, po polsku, polskich autorów lub związane treściowo z Polską). Przy wyborze obiektów starano się kierować takimi kryteriami jak: rzadkość danego dzieła, jego znaczenie dla historii piśmiennictwa polskiego i szerzej – europejskiego – oraz ważne, historyczne proveniencje egzemplarzy.

W omawianej kolekcji znajdują się większe zespoły proveniencyjno-merytoryczne. Przykładem mogą być druki innowiercze z Leszna, które w XVII wieku stało się azylem braci czeskich. Z tamtejszej Drukarni Jednoty pochodzi m.in. pierwsze wydanie niezwykle potem rozpowszechnionego podręcznika łaciny Jana Amosa Komeńskiego, [Janua Linguarum](#) (Leszno 1631) – egzemplarz jeszcze niedopracowany edytorsko, na lichym papierze, z licznymi błędami poprawianymi odręcznie. Interesujące są też polskojęzyczne zarządzenia królów pruskich, zwłaszcza Fryderyka II powstałe zaraz po przejściu Śląska w 1742 roku. [Patent y zakaz dla na wesolach y biesiadach ... niebezpiecznego strzelania koło dachow słomianych](#) czy [Królewsko-pruski mandat, żeby te białogłowy, coby żołnierza do zbiegania zwiodły \[...\] na szubienicę obwiesić](#) (oba druki wydane we Wrocławiu odpowiednio w 1742 i 1743 roku) stanowią nieocenione źródło badawcze dla historii prawa i obyczajów.

Międzynarodowa współpraca oficyn

Druki pochodzą zarówno z oficyn polskich, śląskich, jak i europejskich – znaczna część została wydana w znakomitych ośrodkach niderlandzkich, angielskich czy francuskich. Wskazuje to na sieć wzajemnych powiązań polskiej i europejskiej elity kulturalnej i politycznej. Erazm z Rotterdamu w swoim dziele o wielowymiarowości języka [Lingua](#), wydanym w Bazylei w

1526, zawarł dedykację dla Krzysztofa Szydłowieckiego, wojewody krakowskiego i kanclerza Królestwa Polskiego. [*Consultationum medicinalium*](#) opublikowane w Lyonie w 1558 (1560) zawiera wykłady cenionego włoskiego lekarza, Johanna Baptysty Montanusa (1489–1551), spisane przez jego ucznia, pochodzącego z Lublina Walentego Sierpińskiego, a wydane w 1702 roku w Londynie [*De structura orationis liber*](#) Dionizjusza z Halikarnasu tłumaczył rektor Akademii Zamojskiej Szymon Birkowski.

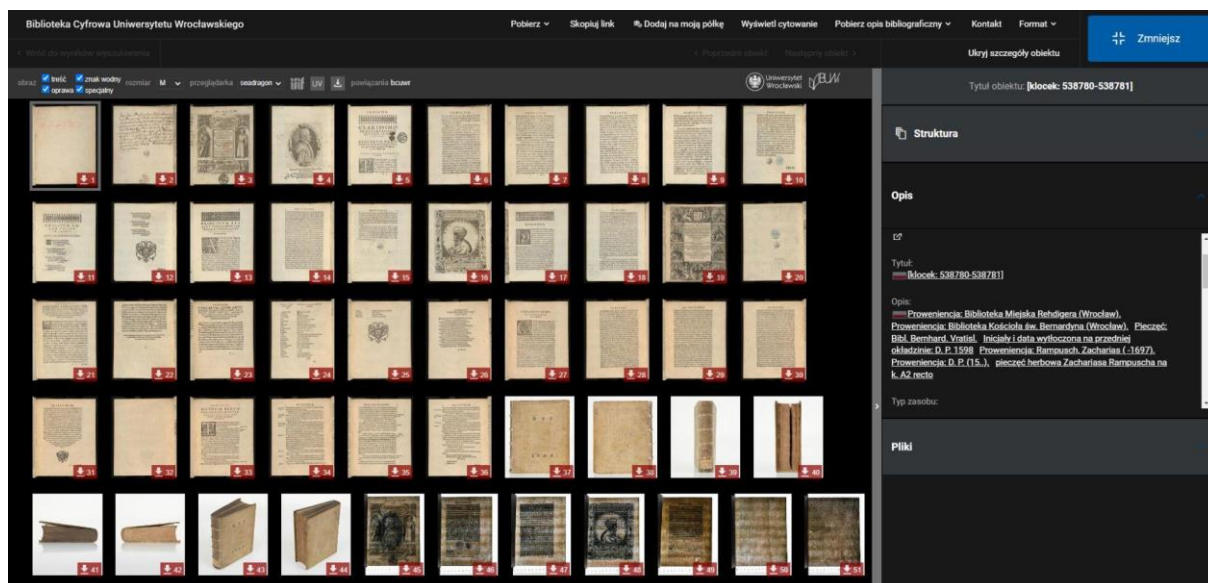
O istnieniu ponadlokalnych sieci kontaktów naukowych i prywatnych, do których należeli też Polacy, świadczą również noty proveniencyjne i inne znaki własnościowe. Dla badacza historii książki cenne są również ślady pozostawione przez czytelników – podkreślenia, notatki, komentarze czy marginalia.

Trzy obszary digitalizacji

Istotnym aspektem efektów projektu była digitalizacja obiektów, która z technicznej perspektywy realizowana była w trzech obszarach. Pierwszy dotyczył skanowania w całości treści 80 obiektów, wśród których znalazły się unikalne obiekty ze względu na ich znaczenie dla piśmiennictwa polskiego i o Polsce oraz ich znaczenie historyczne. 420 obiektów zeskanowano częściowo, w zakresie tzw. stron kluczowych, których zakres obejmuje stronę tytułową, strony z nazwiskami adresatów dedykacji, początek części głównej, kolofon i sygnety drukarskie. Skanowanie wykonano za pomocą skanerów dzielowych w wyniku którego powstały kopie cyfrowe 2D w formacie TIFF w rozdzielczości 600 ppi.

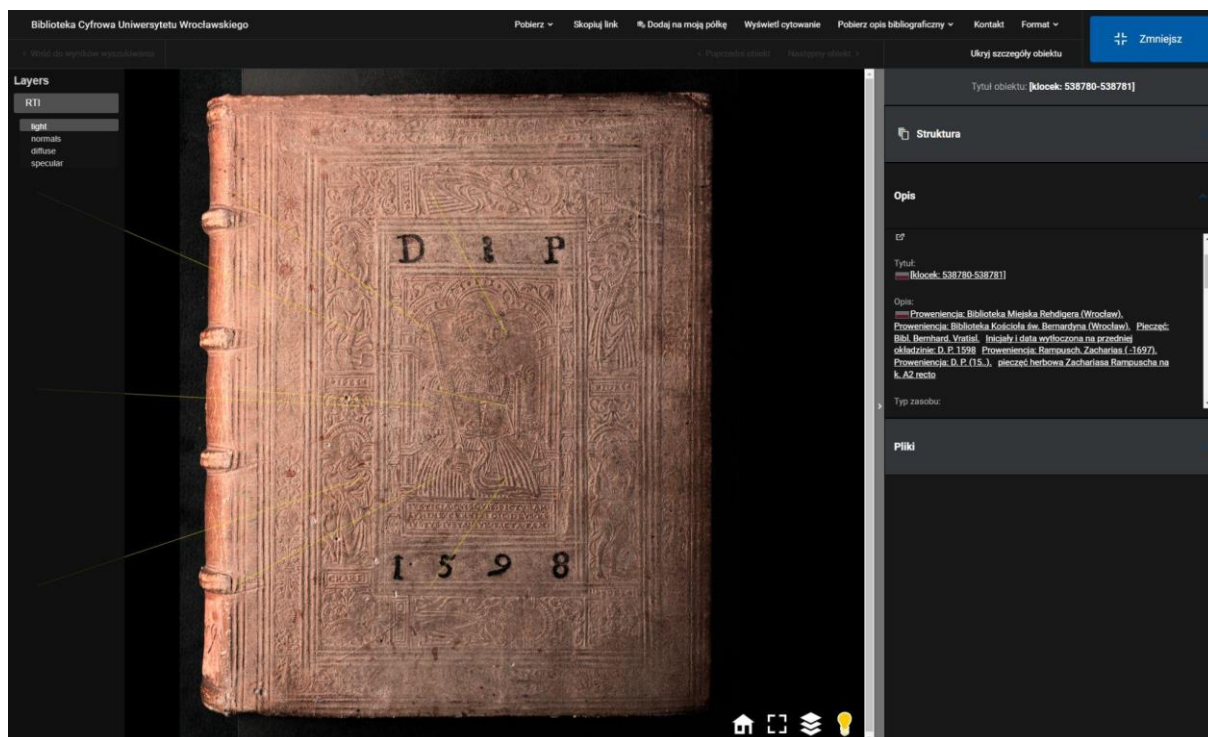
Drugi obszar skupiał się na dokumentacji fotograficznej wszystkich obiektów. Oprawy książek zostały sfotografowane w standardowo przyjętej ilości ośmiu ujęć z których sześć prezentuje obiekt z perspektywy rzutów okładki przedniej i tylnej, grzbietu oraz brzegów bloku. Dwa kolejne ujęcia prezentują obiekt w ustawieniu perspektywnym. Dodatkowo dla formatów folio i quarto wykonano ujęcia transparentne kart zawierających znaki wodne. Jest to również standardowa forma dokumentacji obiektów przyjęta w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Tego rodzaju dokumentacja wykonywana jest na dedykowanych stanowiskach fotograficznych.

Powstałe w wyniku skanowania i dodatkowej fotografii dokumentacyjnej kopie cyfrowe bez strat rozdzielczości prezentowane są wspólnie w systemie prezentacyjnym za pośrednictwem Biblioteki Cyfrowej UWr.

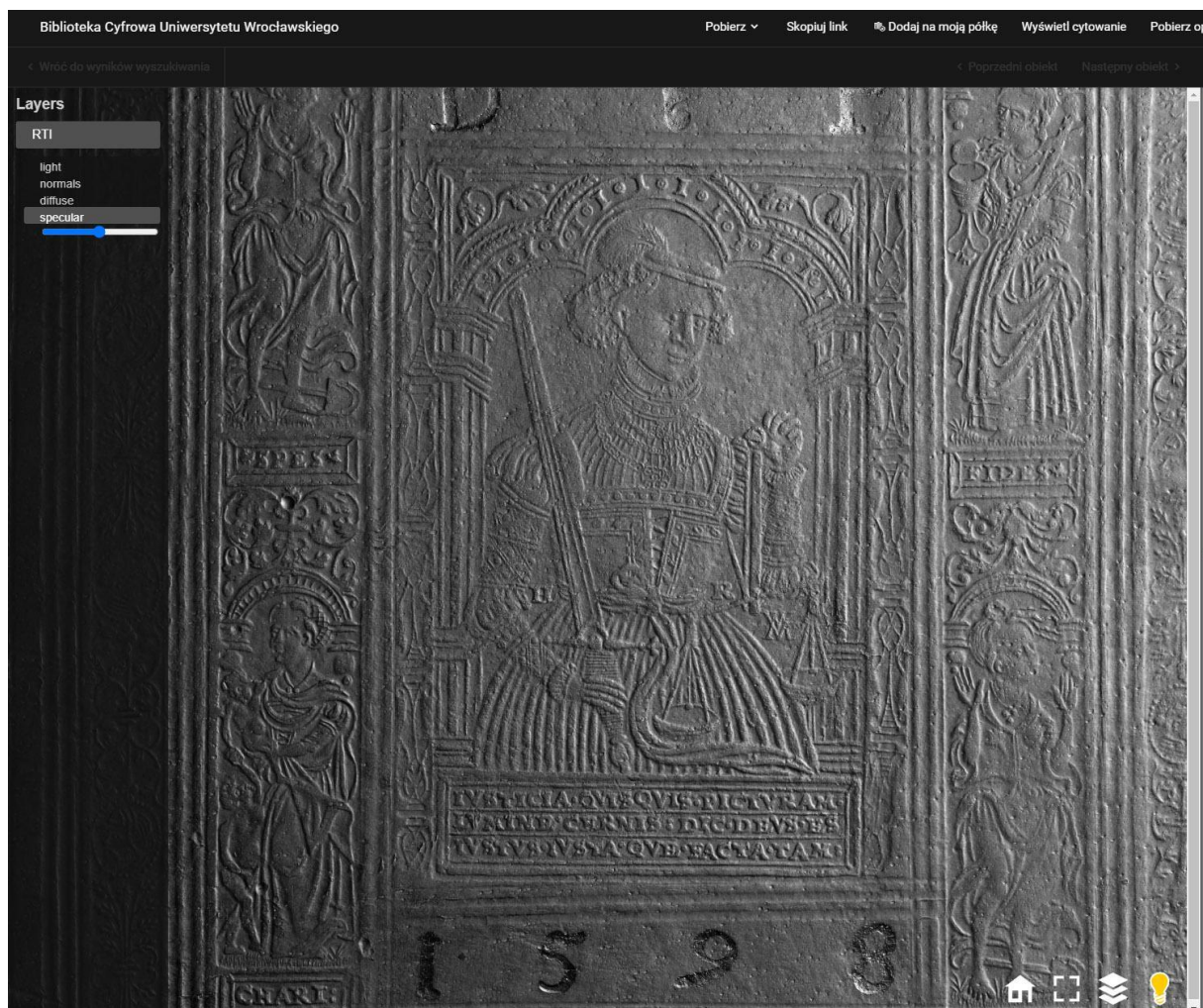

il.1. Widok publikacji cyfrowej w BCUWr: https://bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/publication/158252?format_id=10

Trzecią formą dokumentacji realizowaną w projekcie jest obrazowanie Reflectance Transformation Imaging (RTI). Technika ta polega na wykonaniu serii ujęć obiektu przy zmiennym kącie padania światła dla każdego z ujęć. Na podstawie pozyskanych zdjęć przy pomocy dedykowanego oprogramowania wytwarzana jest forma prezentacji, która umożliwia użytkownikowi przeglądanie oraz analizę obiektu z wykorzystaniem narzędzi do manipulowania kątem padania światła oraz zastosowania dostępnych filtrów umożliwiających lepsze wyeksponowanie tekstury obiektu. W tej technice wykonano dokumentację pięknie tłoczonych opraw 50 obiektów. Ta forma prezentacji w Bibliotece Cyfrowej UWr dostępna jest jako dodatkowy format danego obiektu, który można wyświetlić wybierając **Wyświetl format RTI**. Jest to nowa forma prezentacji wprowadzona w BC dzięki realizacji niniejszego projektu. Liczba obiektów odwzorowanych tą techniką będzie się stopniowo zwiększać.

il. 2. Widok strony BCUWr z prezentacją oprawy z możliwością zmiany kąta padania światła - prezentacja kolorowa:
https://bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/publication/158252?format_id=18.

il. 3. Widok strony BCUWr z prezentacją oprawy z możliwością zmiany kąta padania światła - prezentacja w filtrze "specular": https://bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/publication/158252?format_id=18.

Dzięki zrealizowanemu projektowi „Polonika XVI–XVIII-wieczne ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu – opracowanie, digitalizacja i upublicznienie w sieci” kilkaset unikatowych cymeliów stało się powszechnie dostępnych dla studentów, badaczy oraz miłośników historii i dawnej książki. Zachęcamy do eksploracji kolekcji na stronach BUWr

Projekt finansowany przez Ministerstwo Edukacji i Nauki, w ramach programu Społeczna Odpowiedzialność Nauki, w module: Społeczna Odpowiedzialność Nauki – wsparcie dla bibliotek naukowych.

**Spoleczna Odpowiedzialność Nauki – program Ministerstwa Edukacji i Nauki
realizowany w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu**

Ministerstwo Edukacji i Nauki
